This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

GRAD
EREN
465
BUHR

A 990,001

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN · LIBRARIES ·

2081

465

ՄԱՍՆԱՒՈՐ

ՀՐԱՀԱՆԳ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՄԱՆ

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻՆ

Կ· ՊՕԼՍՈՅ

Masnawor hrahang...

2081

Կ. ՊՕԼԻՍ

—

1884

UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARIES

GRAD
EREN
465
Buhr

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀՐԱՀԱՆԳ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՄԱՆ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻՆ

Կ. ՊՕԼՍՈՅ

ՅՕԴՈՒԱԾ 1. — Պօլսոյ Քաղաքապետութեան կողմէ անցեալ 1296 [1880] թուականին առժամանակեայ պաշտօնէից միջոցաւ կատարուած մարդահամարի վերանորոգումը պիտի լինի ազգահամարի ընդհանուր Վարչութեան պաշտօնէից եւ 'ի հարկին դրսէն առնուելիք գրագիրներու եւ թաղային Իմամներու, Մուխթարներու եւ ոչ-Մահմետական հասարակութեանց կրօնական պաշտօնէից եւ Մուխթարաց միջոցաւ։

ՅՕԴ. 2. — Մարդահամարի գործողութիւնն որ թաղերու մէջ որ սկսի կատարուիլ, երեք օր առաջ պիտի ծանուցուի նոյն թաղերու Իմամներուն եւ կրօնական պաշտօնէից։

ՅՕԴ. 3. — Մարդահամարի պաշտօնեայք ընդհ. Վարչութեան կողմէ այս անգամ պատրաստուած Նախագիծ տետրակներն 'ի ձեռին

իրենց յատկացեալ թաղերն պիտի երթան ։ Առաջնորդական ամեն անհատ՝ 'ի բաց առեալ Տէրութեան գլխաւոր պաշտօնեաներն , բարձրաստիճան անձերն , Իւլէմայից գլխաւորներն՝ ինչպէս նաեւ զինւորական հրամանատարներն, ըստ 6րդ եւ 7րդ Յօդուածոց Հրահանգին՝ իւր արձանագրական հանգամանաց վրայ անձամբ տեղեկութիւն պիտի տայ մարգահամարի Պաշտօնէին , 'ի ներկայութեան Իմամաց եւ Մուխթարաց եւ ոչ-Մահմետական հասարակութեանց Կրօնական պաշտօնէից եւ Մուխթարաց . եւ երբ մէկը չը կարենայ ներկայանալ անձամբ , կարող պիտի ըլլայ փոխանորդ յուղարկելու ։

ՅՕԴ. 4. — Տէրութեան գլխաւոր պաշտօնէից , բարձրաստիճան անձանց գլխաւոր Իւլէմայից եւ զինւորական հրամանատարաց՝ Իմամներու միջոցաւ ազդարարագիր ղրկուելով պիտի խնդրուի որ իրենց ապարանաց մէջ գտնուող արու եւ էգ անձանց մէկ ցուցակը ուղարկեն որ կնքեալ եւ վաւերացեալ լինի ընտանեաց գլուխէն , եւ ստանան Օսմանլըյէ Թէզքէրէները ։ Սոյն պահանջման առջեւ լուռ կեցողներուն գրութիւն մ'ալ պիտի ղրկուի , ծանօթութիւն տրուելով գրոյն վերեւը թէ երկրորդ ազդարարութիւնն է որ տեղի կ'ունենայ ։ Եթէ պահանջուած ցուցա-

նը վերստին չը դրկուի, ընդհ. Վարչութեան պիտի տեղեկագրուի. սակայն որպէս զի մարդահամարի գործողութիւնը չընդհատի, այս կարգի բարձրաստիճան անձանց բնակարաններու թիւերը պիտի նշանակուին նախագիծ տետրակներուն մէջ՝ միւս արձանագրելի պարագաները 'ի բաց թողուելով. եւ այսպիսեաց անունները պիտի նշանակուին տետրակաց ծանօթութեանց սիւնակին մէջ, երբ կարգը գայ վաւերացնելու նոյն տետրակները։

ՅՕԴ. Ե. — Արքունի պալատանց եւ Տէրութեան յարկաց մէջ գտնուող անձանց ցուցակը Ներքին գործոց Նախարարութեան կողմէ յատուկ պաշտօնագրերով պիտի պահանջուի։ Եթէ գտնուին ասոնց մէջ ծառայող այնպիսի անձեր, որ ամուսնացեալ լինելով թաղերու մէջ բնակութիւն հաստատած ըլլան, պիտի արձանագրուին իրենց բնակած թաղին վրայ։

ՅՕԴ. Զ. — Վարժարանաց, մենաստանաց, մզկիթաց եւ եկեղեցեաց եւ պանդոկներու մէջ բնակող անձինք թէեւ առանձինն պիտի արձանագրուին; սակայն եթէ ասոնց մէջ գտնուին այնպիսիք որ ամուսնացեալ լինելով թաղերու մէջ բնակութիւն հաստա-

տած ըլլան, պիտի արձանագրուին իրենց թաղերուն մէջ։

ՅՕԴ. Է. — Պոլսոյ Թաղապետութեան միջոցաւ յառաջագոյն կատարուած մարդահամարի անթիւ տրուած եւ նոյն Թաղապետութեան կնքովը վաւերացեալ Օսմանիյէ Թէզքէրէներն այս անգամ տրուած Օսմանիյէ նորոգ Թէզքէրէներու հետ ձրիաբար պիտի փոխանակուին, եւ որովհետեւ ըստ վերջին որոշման առ հասարակ ամեն Օսմանիյէ Թէզքէրէի համար քառասունական փարա առնալ հարկ պիտի ըլլայ, եւ 21 տարեկան հասակի մէջ գտնուողներէն յառաջագոյն քսանական փարա առնուած է. ուստի քսանական փարայ եւս պիտի առնուի երբ *հին Թէզքէրէներն փոխուին։

ՅՕԴ. Ը. — Ըստ որում տան մը մէջ երկու սեռէ որքան անձինք գտնուին, չափահաս թէ՛ անչափահաս՝ պիտի արձանագրուին, եւ տրուելիք Օսմանիյէ Թէզքէրէներու համար քառասունական փարա պիտի վճարեն, ուստի իւրաքանչիւր թաղի ազգահամարի պաշտօնեայն ո՛րքան անձ որ արձանագրէ, թէ՛ փոխանակութեամբ եւ թէ՛ նորոգ տրուելիք Օսմանիյէ Թէզքէրէները առ օրին

անխտրաբար պիտի յանձնէ իւրաքանչիւրին նշանակած դրամն եւ իւր տուած հին Օսմանեան թէզքէրէները՝ հետեւեալ օրը պաշտօն վարած Թաղը երթալէն առաջ պարտաւոր է տանիլ յանձնել Մարզահամարի ընդհ. Վարչութեան եւ ընկալագիր առնել ։ Մարզահամարի պաշտօնեայն պատասխանատու պիտի ըլլայ եթէ յետաձգէ թէզքէրէներու յանձնումն ու հասութից վճարումը ։

ՅՕԴ. 9. — Մարզահամարի ատեն ամէն գաղթականք՝ թէ՛ բնակութիւն հաստատած ըլլան թէ՛ ոչ, բնիկ ժողովրդեան հետ իրենց գտնուած թաղին մարզահամարի տետրակաց մէջ պիտի արձանագրուին ։

ՅՕԴ. 10. — Եթէ մարզահամարի գործողութիւնը կատարուած տեղ մը առանձնաշնորհեալ գաւառաց բնակիչներէն հիւրաբար եւ առեւտրով գտնուողներ լինին, պիտի արձանագրուին իրենց անունովն ու զբաղմունքովը ։

ՅՕԴ. 11. — Օտար տէրութեանց հպատակներն ալ առանձին տետրակի մը մէջ պիտի արձանագրուին եւ քննութեամբ պիտի նշանակուի անոնց որ տէրութեան հպատակ ըլլալն եւ ինչ տեսակ առեւտրով եւ արհեստով զբաղիլն ։

ՅՕԴ. 12. — Անոնք որ 'ի բնէ Օսմանեան հպատակ լինելով հանդերձ՝ օտար տէրութեան մը հպատակութեանը եւ հովանաւորութեանը ներքեւ գտնուած ըլլալու խընդիր կը յարուցանեն, նախ եւ առաջ ընդհանուր մարդահամարի կարգը կ'արձանագրուին, եւ իրենց յարուցած խնդիրը կը նշանակուի ծանօթութեան սիւնակին մէջ։ Երբ մարդահամարն աւարտի, անոնց տետրակը պիտի ղրկուի Արտաքին գործոց Նախարարութեան, որպէս զի քննութեամբ պէտք եղածը տնօրինուի։

ՅՕԴ. 13. — Այն բարձրաստիճան անձինք, որք ամառանոց եւ ձմեռանոց ունին, պիտի արձանագրուին հոն՝ ուր կը ձմերեն, եւ անոնք որ շարունակ վարձու տանց մէջ կը բնակին, պիտի արձանագրուին այն թաղին վրայ, ուր կը գտնուին մարդահամարի ատեն։ Վարձակալք երբ իրենց բնակութիւնն այլուր փոխադրեն, պէտք եղած արձանագրութիւնք կը կատարուի ըստ հրահանգի։

ՅՕԴ. 14. — Տուն կամ պանդոկ սենեակի մը մէջ բնակող մը եթէ մարդահամարի ժամանակ չը կրնայ ներկայ գտնուիլ եւ կամ փոխանորդ ղրկել, մարդահամարի նա-

խագիծ տետրակին մէջ անոր յատկացեալ տեղն ու Թուահամարը բաց կը թողուի ։

ՅՕԴ. 15. — *Մարդահամարի Նախագիծ տետրակները մահմետականաց եւ ոչ-մահմե-տականաց համար զատ զատ պիտի բռնուին, եւ առ հասարակ ամեն տուն գտնուող ան-ձինք յանուանէ պիտի արձանագրուին, սա-կայն բացառութիւն կայ իգական սեռէն գըտ-նուողներուն արտաքին կերպարանք ճշգրտելու եւ գծելու մասին, եւ անոնց միայն անուննե-րըն ու տարիքը կը նշանակուին ամուսնոց եւ կամ ազգականաց տուած տեղեկութեանց հա-մաձայն ։*

ՅՕԴ. 16. — *Իւրաքանչիւր թաղի մէջ գտնուած տուները* թահրիրի հմլաքի *թու-անչաններու կարգաւ 'ի գիր առնուելէ յետոյ, խանութներն, պանդխտոց սենեակները եւ բաղնիքները թաղերու վրայ պիտի արձանա-գրուին․ իսկ դպրոցներն, մենաստաններն, մզկիթներն ու եկեղեցիներն եւ խաները, թաղերու կողմէն չը պիտի արձանագրուին, վասն զի ասոնք ըստ Ծրդ յօդուածի առան-ձինն 'ի գիր պիտի առնուին ։*

ՅՕԴ. 17. — *Թաղերու մէջ գտնուած*

այն դպրոցները, որք աշակերտութեան չեն վերաբերին, առանձինն պիտի արձանագրուին իրենց անունով նախագիծ տետրակաց մէջ, ինչպէս նաեւ անոնց մէջ բնակողները, եթէ գտնուին ։

ՅՕԴ. **18**. — Երբ թաղի մը մարդահամարի գործողութիւնը լրանայ, ըստ որում հրահանգին 10րդ յօդուածին համաձայն տրուելիք Օսմանիյէ Թէզքէրէներն ամբողջապէս ցրուած եւ յանձնուած պիտի լինին, թաղերու իմամներն եւ կրօնական պաշտօնեաներըն ու մուխթարները պիտի կնքեն նախագիծ տետրակները, որ մարդահամարի Ընդհ. Վարչութեան կողմէ կարգեալ գրագրաց կողմէ վաւերացուելով՝ պիտի յանձնուին նոյն Վարչութեան ։

ՅՕԴ. **19**. Մարդահամարի նախագիծ տետրակներն եւ բուն տումարներն, ինչպէս նաեւ օտար անձանց արձանագրութեան տետրակներն կասկածելի վիճակէ զերծ պահելու համար սրբուած եւ քերթուած չը պիտի լինին ։

ՅՕԴ. **20**. — Զինուորական կարգէ գըտնուողներն եւ զինուորական վարժարանաց ուսանողները պիտի արձանագրուին այն թաղին վրայ, ուր կը բնակին ։

ՅՕԴ. 21. *Մարդահամարի պաշտօնեայք ի հարկին օգնութիւն եւ դիւրութիւն պիտի ստանան ոստիկանութեան կողմէն եւ թաղապետութիւններէն ։*

ՅՕԴ. 22. — *Տրուելիք Օսմանեան թէզքէրէներուն ետին Մարդահամարի Ընդհանուր Վարչութեան Պոլսոյ Եօզլամայի դիւանին կնիքը պիտի դրոշմուած ըլլայ ։*

Պոլսոյ բնիկներն եւ օտարներն նախագիծ տումարաց մէջ արձանագրելու եղանակը ․

Նախագիծ տումարաց ճակատը պիտի գրուին նախ եւ առաջ մասնաւոր եւ ընդհանուր անուններն այն թաղերուն ․ որոց Մարդահամարի գործողութեանը պիտի ձեռնարկուի, եւ ապա իւրաքանչիւր տուն՝ խանութ՝ գետին եւ բաղնիք ըստ արձանագրութեան թահրիրի էմլաքի *առաջին թիւէն սկսեալ զատ զատ պիտի նշանակուին, եւ առաջին թիւին հանդիպած տեղւոյն բնակիչներն ըստ*

հրահանգի արձանագրուելէ յետոյ, երկրորդինը պիտի սկսի։

Նախագիծ տումարին առաջին սիւնակին մէջ՝ փողոցին անունն, երկրորդին մէջ բնակած տեղւոյն թահրիրի էմլաքի թուանշանն, երրորդին մէջ՝ անոր տեսակն այսինքն տուն, խանութ, գետին, եւ ուրիշ ինչ ըլլալն, չորրորդին առաջին մասին մէջ՝ արական սեռէ գտնուողներուն, իսկ երկրորդ մասին մէջ իգական սեռէ եղողներուն թուահամարները պիտի գրուին։ Այն թուահամարները պիտի սկսին թաղին առաջին տան մէջ գտնուող արու եւ էգ անձանց առաջին թիւէն, եւ իւրաքանչիւր թաղի կրկին սեռի բնակչաց համագումարը ցոյց պիտի տրուի չղթայաբար։ Չորրորդ սիւնակին երրորդ մասին մէջ՝ տան մը բնակիչները, նոյն տան ընտանեաց գլխաւորէն սկսեալ՝ ամենէն վերջի թիւը կրող տան ամենէն փոքրագոյնը չղթայաբար նշանակուելով պիտի գրուի նոյն մասը։

Հինգերորդ սիւնակին մէջ պիտի նշանակուի արձանագրելոյն անունն, ինչպէս եւ պաշտօնական տիտղոսն, եթէ ունի, զոր օրինակ, Պետական Խորհրդոյ անդամ Վսեմափայլ (այսինչ անուն) պէյ, էֆէնտի։ Անկից վերջ պիտի գրուին իւր տանը մէջ գտնուող պարագաներն եւ այլ անձինք։ Եթէ այն ընտանիքը ունի որ եւ է մականուն, զոր օրի-

նակ, իմամզատէ, բեաքիպզատէ, պիտի նշանակուի իր մականունովը։

Վեցերորդ սիւնակին մէջ պիտի արձանագրուի հօրը անունը, եւ եթէ ողջ է՝ նաեւ բնակութեան տեղին, իսկ եթէ մեռած է, միայն անունը պիտի գրուի, զորօրինակ, (այն ինչ) տեղ բնակող (այսինչ անուն) էֆէնտի, եւ կամ վախճանեալ (Մէհմէտ պէյ)։

Եօթներորդ սիւնակին մէջ պիտի նշանակուին արհեստն եւ պաշտօնը, զորօրինակ վաճառական, կօշկակար, եւն՝ եթէ արհեստաւոր է. Իւլէմա, դատաւոր, եւլն՝ եթէ պաշտօնատար է։ Նոյնպէս պիտի նշանակուին քաղաքական, զինուորական եւ կամ Իւլէմայի եւ դիւանական աստիճանները, եթէ ունին։ Կանայք սոյն հանգամանքը չունենալնուն համար այդ սիւնակներն կէտադրութեամբ կը գոցուին։

Ութերորդ սիւնակին մէջ՝ արու մարդոց անձնական կերպարանքը կը նշանակուի, այսինքն հասակն, աչքն եւ գոյնը. Նոյնպէս կը նշանակուին արտաքին անդամոց վրայի նշանները, եթէ գտնուին։ Եւ որովհետեւ կանանց արտաքին կերպարանքը չը պիտի գծուի, ինչպէս կը տրամադրէ օրէնքը, ուստի սիւնակները կէտադրութեամբ պիտի գոցուին։

Իններորդ սիւնակին մէջ պիտի նշանակուի ծննդավայրը, միայն քաղաքին անունովը, զորօրինակ Պօլիս, Ա. Պօլիս, Պրուսա։

Տասներորդ սիւնակին մէջ պիտի նշանակուի ծննդեան թուականը, զորօրինակ, Հիճրէթի ١٢٧٢ եւ կամ Ռումի ١٢٧١ թուական։

Մետասաներորդ սիւնակին մէջ պիտի նշանակուի արձանագրելոյն կրօնքը, զորօրինակ, Միւսլիման, Յոյն, եւ Հայ։ Օտարականաց կամ պանդխտաց տետրակաց 12րդ սիւնակին մէջ պիտի նշանակուի անոնց Պոլիս եկած թուականը։

Ծանօթութեան սիւնակին մէջ որքան կարելի է համառօտիւ պիտի նշանակուի չը ներկայացող անձանց թուահամարը բաց թողուած լինելը, եւ կամ պահանջուած ցուցակին դրկուած չը լինելը, եւ կամ օտար տէրութեան հպատակ գտնուած ըլլալու խնդիրը, եւ այլ հարկ ըլլալիք բացատրութիւնք։

Մասնաւոր ազդարարութիւն

Բարձրագոյն կարգի անձանց քով ծառայողները անպատճառ պիտի արձանագրուին Պանդխտաց տետրակին մէջ։ Եթէ առանցմէ ամուսնացեալ անձեր գտնուին թաղերու մէջ բնակող, պիտի արձանագրուին Բնիկներու տումարաց մէջ. եւ պիտի նշանակուի ծանօ-

թութեան սիւնակին մէջ, որպէս զի ատոնց դաղթականութեան պարագաները ի վերջոյ քննուին եւ ստուգուին ։

Պանդխտոց տետրակին մէջ արձանագրըւողք, իրենց հայրենիքը կատարուած նոր մարդահամարի առթիւ տրուած Օսմանեան թէզքէրէն ցոյց տալով պիտի արձանագրուին եւ մարդահամարի պաշտօնեայք նոյն թէզքէրէին ետին՝ տեսնուած է *գրելով պիտի կնքեն, եւ սոյն գործողութիւնը պիտի նշանակեն ծանօթութեան սիւնակին մէջ ։*

Ամեն խնամք պիտի տարուի որպէս զի Օսմանիյէ թէզքէրէները արձանագրութեան համաձայն ի գիր առնուին, եւ երբէք սրբուած եւ քերթուած չը լինին, եւ ապագային կասկածի տեղի չը տրուելու համար տառերն եւ անունները ուշադրութեամբ գրուին ։ Եւ երբ քննիչք հետազօտելով իմաց տան որ Օսմանիյէ թէզքէրէ մ'եղծուած եւ անուշադրութեամբ գրուած է, գրող պաշտօնեայն անմիջապէս պաշտօնէն պիտի արձակուի, առանց որ եւ է թօշակ պահանջելու իրաւունք ունենալու ։

Ըստ չորրորդ յօդուածի հրահանգին բարձրաստիճան անձանց գրուելիք ծանուցագիրը նախ եւ առաջ մարդահամարի պաշտօնեայն պիտի կնքէ եւ ապա Իմամներն ու Մուխթարները, եւ այս վերջնոց միջոցաւ պիտի ղրկուին նոյն ծանուցագրերն իրենց հասցէներուն ։